

Mitrenková, Zuzana

[Kazantzakis, Nikos. Bratrovrazi: chce prý být svobodný. Zastřelte ho!]

Neograeca Bohemica. 2018, vol. 18, iss. [1], pp. 110-112

ISBN 978-80-270-5747-4

ISSN 1803-6414

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/142032>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Nikos Kazantzakis. Bratrovrazi: chce prý být svobodný. Zastřelte ho!
Přeložila Georgia Zerva Pilicidu. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2017,
261 str. ISBN 978-80-7465-271-4.

Zuzana Mitrengová

První český překlad Kazantzakisova románu *Bratrovrazi* (Οι αδερφοφάδες) vykresluje krutou realitu řecké vesnice během občanské války (1946–1949) a vnitřní boj protagonisty se sebou samým i svojí vírou.

Bratrovrazi vyšli poprvé v Aténách v roce 1963. Obdobně jako u jiných Kazantzakisových románů na sebe překlady do světových jazyků nenechaly dlouho čekat: již rok po publikování byla kniha dostupná i anglicky mluvícím čtenářům a do konce 60. let byli *Bratrovrazi* přeloženi do dalších sedmi evropských jazyků.

Ani českému čtenářstvu není třeba Nikose Kazantzakise příliš představovat. Prvním Kazantzakisovým románem v češtině byl *Kristus znovu ukřižovaný* (1954, česky 1958) v překladu Evy Outratové, který vznikl podle francouzské verze *Le Christ recrucifié*. Následující překlady už byly pořízeny přímo z řeckých originálů: *Kapitán Michalis* (1957, česky 1960) a *Řek Zorbas* (1946, česky 1967) vyšly v přetlumočení Františka Štuříka, *Hlášení El Grecovi* (1961, česky 1982) a *Poslední pokušení* (1955, česky 1987) přeložily Božena Protopapasová a Jana R. Friesová. Na dlouhou dobu v češtině poslední Kazantzakisův román *Chudásek Boží* vyšel opět díky B. Protopapasové a J. R. Friesové v roce 1993 (originál byl vydán roku 1953). Na chvíli, kdy bude v češtině dostupná celá Kazantzakisova románová tvorba, si však čtenáři museli počkat až do roku 2017, kdy se překladu od Georgie Zervy Pilicidu dočkali konečně i *Bratrovrazi*. Překladatelka se věnuje především výuce řečtiny: je autorkou či spoluautorkou řady učebnic a slovníků (*Nebojte se řečtiny* z roku 1999, *Praktický slovník novořecko-český, česko-novořecký* z roku 2006 aj.).

Děj knihy se odehrává v malé vesnici Kastelos v Epiru, jejíž život je fatálně poznamenán probíhající občanskou válkou. Přítomnost vojenské posádky, která bojuje proti rudým povstalcům v horách, hlad, všudypřítomná smrt a všeobjímající pocit marnosti jsou pro obyvatele Kastelosu každodenní realitou. Na pomezí dvou znepřátelených skupin stojí protagonista knihy otec Jannaros coby reprezentant ideálů, ve které vesničané již dávno přestali věřit („Umřel, otče [...], i on umřel, běž a řekni to svému pánu! To neměl pro malého ani kousek chleba? Neříká se, že je všemohoucí? Není snad nadevše dobrý a laskavý? Jediný kousek chleba pro něj neměl?“, s. 85). Na oblíbenosti mezi obyvatelstvem Jannarosovi navíc nepřidává jeho loajalita vůči oběma bojujícím stranám ani zvěsti o tom, že jeho jediný

syn prchl do hor a v čele povstalců bojuje proti vládním jednotkám. Kněz touží po smíření obou táborů. Přes silnou víru, která mu pomáhá odolávat provokacím a slovním útokům zatrpklých vesničanů, však na pozadí hrůzy a zkázy, která Kastelos obklopuje, sám začíná pochybovat o Bohu i o své víře v něj. Jako červená nit se knihou vinou Jannarosovy dlouhé vnitřní monology, v nichž promlouvá k Bohu a prosí jej o odpovědi na otázky, jež tíží jeho duši a uvádí jej do rezignované letargie.

Líčení Jannarosova duchovního života tvoří alfu a omegu knihy, zatímco dalšímu popisu jeho postavy je věnován jen minimální prostor. Nejen v tomto ohledu je nepřehlédnutelný kontrast mezi velkou částí příběhu a jeho závěrem. Úvodní kapitoly jsou charakteristické dlouhými popisy, celkovým lyrismem a již zmiňovanými vnitřními monology Jannarose (*„V srdci pocítil nečekaný sladký záchvěv, někde uvnitř jej ještě hřál jeho noční sen. ‚Kéž by to byla skutečnost, kéž by byl takový Kristův Druhý příchod! Milost, milosrdenství, ne spravedlnost! Chudák člověk nemůže spravedlnost unést: je slabý a hřešit je tak sladké a Boží příkazy tak těžké. Spravedlnost je dobrá, ale pro anděly; nebožák člověk nemá sílu odolávat, potřebuje slitování...“*, s. 56). Je zde zřejmá autorova snaha o vykreslení pochmurného a téměř neměnného obrazu horské vesnice, která se utápí ve válečné mizérii.

Závěr knihy však nabízí zcela jiný pohled a dynamika děje prudce stoupá. Jannaros se vydává do hor za povstalci a snaží se je přesvědčit o nesmyslnosti dalších bojů. Znovu se zde setkává se svým synem, jenž se skutečně přidal k partyzánům. Celý příběh vrcholí setkáním obou zneprátelených stran přímo v Kastelosu. Události, ke kterým od Jannarosova putování do hor až k příchodu povstalců do vesnice dojde, jsou líčeny živě a dynamicky (*„Kapitáne Drakosi, uzavřeli jsme dohodu. My dva! Já jsem své slovo splnil, předal jsem ti vesnici: teď je řada na tobě, i ty splň své slovo.“* [...] *„Na co si to tady hraješ, pope, že s námi partyzány mluvíš jako rovný s rovným? Kdo drží nad tebou ochrannou ruku, že mluvíš s takovou jistotou?“*, s. 231). V závěrečné části knihy se z mlhavé letargie náhle probouzí i vesnice a celková statičnost děje, kterou byl čtenář zpočátku ukolébáván, kulminuje v brilantním, mrazivém, ale velmi prostém rozuzlení.

Právě jednoduchost a prostota, s jakou je román vystavěn, z něj dělá čtenářsky obtížné, ale zároveň přitažlivé dílo. Vzhledem k lyrismu a statičnosti děje klade kniha místy na čtenáře vysoké nároky, nicméně kvalita výstavby příběhu a použitých prostředků čtenáři nedovolí knihu odložit. Na tom má v českém překladu svoji nespornou zásluhu také Georgia Zerva Pilicidu, jež vhodnou a pestrou volbou jazykových prostředků dokázala barvitě a naturalisticky zachytit atmosféru horské vesnice, a zachovat tak Kazantzakisův záměr (*„Kastelané ještě pospávali, aby nabrali sílu přijít na večerní bohoslužbu poslechnout*

si dvanáct čtení z evangelií. Nebyl slyšet jediný lidský hlas, ba ani zvuky zvířat, psů ani ptáků. Tu a tam se ozývalo z některých domů zvláštní hučení, konejšivé, monotónní, jako bzučení včelího úlu; byly to ženy, matky, sestry mužů, kteří předevěčirem [...] byli zabiti a ještě teď byli tiše a unaveně oplakáváni.“, s. 75).

Zevrubný doslov Nicole Votavové Sumelidisové vhodně dokresluje obraz vyprávěného příběhu. Seznamuje čtenáře s osobností Nikose Kazantzakise, uvádí *Bratrovrahy* do celkového kontextu jeho díla a v neposlední řadě informuje o okolnostech vzniku a průběhu řecké občanské války.

Nepřehlédnutelnou slabinou českých *Bratrovrahů* je nezanedbatelné množství překlepů a typografických i gramatických nedostatků, které vyložené „bijí do očí“ („jak mu jeho očima mizí jeho živobyťi...“, s. 35, „Chytil jej za paži a jednou ranou ho srazil ho k zemi.“, s. 41, „Nechci se tě vyptávat, kdo jsi, tu pohledáváš v Kastelosu“, s. 58 atd.). Zbytečně tak ubírají na čtenářském zážitku, který je, jak jinak u Kazantzakisových románů, hluboký a nezapomenutelný.

**Panagiotis Agapitos. Bronzové oko. Překlad Markéta Kulhánková.
Praha: Vyšehrad, 2017, 219 str. ISBN 978-80-7429-889-9.**

Marek Meško

Na začiatku minulého roka pribudol na police kníhkupectiev nový český preklad historického detektívneho románu z prostredia Byzantskej ríše od profesora byzantskej literatúry pôsobiaceho na Cyperskej univerzite v Nikózii Panagiotisa Agapitosa, ktorý vychádza pod titulom *Bronzové oko*. Prvým románom z tejto série bola *Ebenová lutna* publikovaná v roku 2003 (do češtiny preložená v roku 2016), ďalším bolo práve zmieňované *Medené oko* z roku 2006, a zatiaľ posledným je *Smaltová medúza*, ktorá vyšla v roku 2009. Český preklad tohto zatiaľ posledného detektívneho románu sa ešte len chystá. Ústrednú postavu s detektívnymi sklonmi predstavuje v týchto románoch diplomat a vysoký dvorský hodnostár *protospatharios* Leon, dôverník samotného cisára Teofila (829–842), príslušníka tzv. amorejskej dynastie. Hrdina sa v priebehu výkonu svojej funkcie nechtiac zapletie do riešenia závažných zločinov, ktoré vďaka svojmu silnému zmyslu pre spravodlivosť, chladnokrvnému uvažovaniu